

Meeqqanut, Inuusuttunut, Ilaqutariinnut Inatsisillu Atuutsinneqarnerannut
Naalakkersuisoqarfik

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit pillugit Ukiumoortumik nalunaarut 2020

2021

Nassuiaat

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit pillugit ukiumoortumik nalunaarusiaq, 2020

Namminersorlutik Oqartussat

Meeqqanut, Inuusuttunut, Ilaqutariinnut Inatsisillu Atuutsinneqarnerannut
Naalackersuisoqarfik

Imaneq 4

Postboks 260

DK-3900 Nuuk

Kalaallit Nunaat

ian@nanoq.gl

Oqarasuaat (+299) 34 50 00

Imarisai

1. AALLAQAASIUT	5
2. ULLOQ UNNUARLU PAAQQINNITTARFINNUT INATSISILIORNEQ	5
MEEQQANUT INUUSUTTUNULLU ULLOQ UNNUARLU PAAQQINNITTARFIIT	5
INUNNUT INNARLUUTILINNUT ULLOQ UNNUARLU NEQEROORUTIT	6
ULLOQ UNNUARLU PAAQQINNITTARFINNIK NAKKUTILLINEQ	6
2020-MI INATSISIT NUTAAT	6
<i>Inuit innarluutilit tapersorneqarnissaat pillugu nutaamik inatsisiliornermut siunertaq</i>	6
3. ULLOQ UNNUARLU PAAQQINNITTARFINNI SULIASSAQARFIUP AAQQUSSUUSANERA	7
ISUMAGINNINNERMUT AQUTSISOQARFIUP INGERLATSINERMI AKISUSSAAFFIK, AKUERSISARNEQ, INNERSUUSSISARNERLU ISUMAGISARPAAT	8
NAALAKKERSUISUT QITIUSUMIK NAKKUTILLINERMIK INGERLATSIVIAT	8
4. MEEQQANUT INUUSUTTUNULLU ULLOQ UNNUARLU PAAQQINNITTARFINNUT TUNNGASUT ...	8
MEEQQANUT INUUSUTTUNULLU NAMMINERSORLUTIK OQARTUSSAT ULLOQ UNNUARLU PAAQQINNITTARFIUTAAT	9
ULLOQ UNNUARLU PAAQQINNITTARFIIT IMMINNUT PIGISUT/ KOMMUNINIT PIGINEQARTUT	9
MEEQQANUT INUUSUTTUNUT ULLOQ UNNUARLU PAAQQINNITTARFIIT ATAASIAKKAAT UKIUMOORTUMIK NALUNAARUSIAAT	9
<i>Sullitat perorsaariaaserlu</i>	10
<i>Iliniarsimasunik sulisoqarnissaq amigaataavoq</i>	11
<i>Suliffimmi tarnikkut sakkortuunik avatangiiseqarneq</i>	11
<i>Kommunik suleqateqarneq</i>	11
<i>Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmik suleqateqarneq</i>	12
<i>Atuarfinnik suleqateqarneq</i>	12
<i>COVID-19-ip kingunerisaanik unammisassat</i>	12
<i>Illuutitigut atugassarititaasut</i>	12
<i>Inuusuttut sullinneqarsimasut namminersulernissaannut ikorfartuinissamik neqerooruteqarnissamut amigaateqarneq</i>	13
5. INUNNUT INNARLUUTILINNUT ULLOQ UNNUARLU PAAQQINNITTARFINNI NEQEROORUTINIK SULIASSAQARFIK	13
INUNNUT INNARLUUTILINNUT ULLOQ UNNUARLU NEQEROORUTINI TAAKKUNANI ARFINEQ-MARLUNNI SULLITAT	14
NAJUGAQARTUT KATSORSARNEQARNISSAMINNUT PISARIAQARTITAAT - NAPPAAMMUT SUUSSUSERSIINERIT KIISALU ARLARIINNIK INNARLUUTEQARNEQ	14
DANMARKIMUT INISSISARNEQ	15
INUNNUT INNARLUUTILINNUT ULLOQ UNNUARLU PAAQQINNITTARFIIT ATAASIAKKAAT UKIUMOORTUMIK NALUNAARUSIAAT	15
<i>Inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni sulisut piginnaasaat</i>	15

<i>Immikkut ilisimasaqarnissamik pisariaqartitsineq</i>	15
<i>Kommunik suleqateqarneq unamminartutut misigineqarpoq</i>	16
<i>Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmik suleqateqarneq</i>	16
<i>Sumiiffiit ilaanni illuutitigut atugassarititaasut naammaginangilluinnarput</i>	16
6. 2020-MI NAKKUTILLINEQ	16
ULLOQ UNNUARLU PAAQQINNITTARFINNIK IMMINUT PIGISUNIK ANINGAASAQARNIKKUT NAKKUTILLINEQ	17
MEEQQANUT INUUSUTTUNULLU ULLOQ UNNUARLU PAAQQINNITTARFINNI NAKKUTILLINEQ TUNNGAVIGALUGU	
UNAMMILLIGASSAT NALINGINNAASUT.....	18
<i>Sumiiffinni arlalinni kommunik suleqateqarneq unamminartuuvoq</i>	18
<i>Sulisut</i>	19
INUNNUT INNARLUUTILINNUT ULLOQ UNNUARLU PAAQQINNITTARFINNIK NAKKUTILLINEQ TUNNGAVIGALUGU	
NALINGINNAASUMIK UNAMMILLIGASSAT	19
<i>Uppernarsaatit amigartut</i>	20
<i>Sulisut perorsaanikkut attaveqaqatigiinnermilu piginnaasaannik qaffasaanissaq pisariaqarpoq</i> 20	
<i>Sulisut taarseraannerujussuat sulisunik nutaanik ilinniartitsinissamut suliffimmilu avatangiisinut piumasaaqateqarpoq</i>	20
7. 2020-MI ILINNIARTITSINERIT AAMMA ULLOQ UNNUARLU PAAQQINNITTARFINNUT SULIASSAQARFIMMI INERIARTORTITSEQQINNEQ	21
ULLOQ UNNUARLU PAAQQINNITTARFINNI SULIASSAQARFIUP QITIUSUMIK AAQQUSSUUSANERA	21
INUNNUT INNARLUUTILINNUT ULLOQ UNNUARLU NEQEROORUMMUT PERIUSISSAQ	21
ULLOQ UNNUARLU PAAQQINNITTARFINNUT SULIASSAQARFIMMI NALINGINNAASUMIK PERIUSISSAQ 2030-P	
TUNGAANOORTOQ.....	21
SUNGIUSARFIK IKINNGUTIP NUTARSARNEQARNISSAA	23
ULLOQ UNNUARLU PAAQQINNITTARFINNI SULISUNIK PIGINNAANNGORSAANEQ.....	23
PISORTAT ISUMASIOQATIGIINNERI.....	23
MEEQQANIK INUUSUTTUNULLU ULLOQ UNNUARLU PAAQQINNITTARFINNUT INISSIISARNERUP QANOQ ISUMAQRNERA	
PILLUGU PH.D-MIK SULINIUT.....	23
<i>Meeqqat sunniuteqaqataanissaminnut pisinnaatitaaffii</i>	24
<i>Inissiinerit pitsaassusaat meeqqat kingusinnerusukkut inersimasutut inuunerannut annertuumik sunniuteqartussaavoq</i>	24
<i>Ilaquttanik maqaasineq</i>	24

1. Aallaqqaasiut

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit tamarmik, meeqqanut suliassa qarfiit aamma inunnut innarluutilinnut suliassa qarfiit ukiumoortumik nalunaarusiamik Naalakkersuisunut tunniussinissaminnut inatsisitigut pisussaaffeqarput. Inatsisitigut aamma pisussaaffiuvoq, Naalakkersuisut Inatsisartut upernaakkut ataatsimiinneranni Inatsisartunut ukiumoortumik nalunaarusiamik tunniussisarnissaat. Meeqqat tapersersorneqarnissaannut Inatsisartut inatsisaanni § 33, imm. 4-mut nassuiaatit naapertorlugit ukiumoortumik nalunaarusiamut siunertarineqartoq tassaavoq ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut tunngatillugu nuna tamakkerlugu pissutsit ilisimasaqarfigilernissaat, kiisalu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut tunngatillugu allilerinissanut pitsanngorsaannissannulluunniit naalakkersuinikkut allaffissornikkulluunniit iliuuseqartoqartarnissaat.

Ukiumoortumik nalunaarusiap matuma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit ataasiakkaat ukiumoortumik nalunaarusiaat kiisalu nakkutilliinerit 2020-mi ingerlanneqarsimasut aallaavigivai. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit sullitaasa meeqqat inuillu innarluutilit akornanni nalinginnaasumik unaminartoqartoq paasinarsivoq, taakku ajornartorsiutaat sakkortusiartuinnarput ajornakusoornerulerlutillu. Najugallit amerliartuinnartut pissusilersornikkut ajornartorsiuteqarnerat kiisalu tarnikkut inuttullu ajornartorsiuteqartut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmut inissinneqarnerinut pingaarnertut pissutaasarpoq. Ineriartorneq taanna Isumaginninnermut Aqutsisoqarfiup ukiumoortumik nalunaarusiaanni 2019-imeersumi aamma nassuiarneqarpoq: Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit: Misissueqqissaarluni nalunaarusiaq 2019. Najugaqartuuteqartarneq, sullitat, immikkut sammisaqartitsiffiusumik nutarteriffigineqarnissamik pisariaqartitsineq. Ineriartorneq taanna sulisut piginnaasaannut piumasaqarfiuvoq. Perorsaanikkut immikkut ilisimasaqarnissap annertusarneqarnissaa pisariaqartinneqarpoq. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit piginnaasaminnik ineriartortitsinissartik aamma kissaatigaat, Isumaginninnermut Aqutsisoqarfiullu sulisut piginnaasaannik ineriartortitsinissamut suliniutit assigiinngitsut aallartissimavai.

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut suliassa qarfimmi siunissamut ungasinnerusumut periusissiasami 2030-p tungaanoortumi piginnaasanik ineriartortitsinissaq suliniutit allat peqatigalugit ilaavoq. Periusissiami ilaatigut suliassa qarfimmi 2019-imeersumi misissuinerit annertuut marluk aallaavigai: Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut suliassa qarfimmik misissuineq (VIVE) aamma Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit: Misissueqqissaarluni nalunaarusiaq 2019. Najugaqartui, sullitai, najugaqartuuteqartarnerat, immikkut sammisaqartitsiffiusumik nutarteriffigineqarnissamillu pisariaqartitsinerat (Pitsaaliuinnermut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfik). Misissueqqissaarnernit taakkunannga inernerit pingaarnersaat Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit ukiumoortumik nalunaarusiaanni 2019-imeersumi nassuiarneqarput.

2. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut inatsisiliorneq

Meeqqanut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut, inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut kiisalu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnik nakkutilliinernut inatsisit nalunaarutillu tulluuttut 2020-mi atuupput.

Meeqqanut inuusuttunullu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit

- Meeqqat tapersersorneqarnissaannut Inatsisartut inatsisaat nr. 20, 26. juni 2017-imeersaq.

- Meeqqat tapersorneqarnissaannut Namminersorlutik Oqartussat nalunaarutaat nr. 16, 8. november 2017-imeersaq.
- Meeqqanut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnik pilersitsineq ingerlatsinerlu pillugu Namminersorlutik Oqartussat nalunaarutaat nr. 1, 25. januar 2019-imeersaq.

Inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu neqeroorutit

- Inuit innarluutillit tapersorneqarnissaannut Inatsisartut inatsisaanni nr. 13, 12. juni 2019-imeersaq. Ulloq 1. januar 2020-mi atuutilerpoq.
- Inunnut innarluutilinnut najugaqarfissatut neqeroorutit pillugit Namminersorlutik Oqartussat nalunaarutaat nr. 19, 4. november 2019-imeersaq. Ulloq 1. januar 2020-mi atuutilerpoq.
- Inuit innarluutillit tapersorneqarnissaannut Namminersorlutik Oqartussat nalunaarutaat nr. 29, 7. august 2020-meersaq. Ulloq 1. september 2020 atuutilerpoq.

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnik nakkutilliineq.

- Isumaginnittoqarfiup aqunneqarnera aqqissuussaaneralu pillugit Inatsisartut peqqussutaanni nr. 11-imi, 12. novembari 2001-imeersumi §§ 1 aamma 3.
- Isumaginninnermi suliassaqarfimmi nakkutilliineq pillugu Namminersorlutik Oqartussat nalunaarutaat nr. 22, 24. juni 2020-imeersaq. Ulloq 1. juli 2020 atuutilerpoq.

2020-mi Inatsisit nutaat

Atuarneqarsinnaasutut qulaani inatsisit ilaat 2020-p ingerlanerani atuutilersimapput, taamaalillunilu inatsisit qanganisaanerusut taarserlugit. Allanguutit annersaat innarluutilinnut suliassaqarfimmut tunngasuniipput, tassanimi inatsit nutaaq aamma nalunaarutit nutaat marluk 2020-mi atuutilermata. Inunnik innarluutilinnik ikiorsiisarneq pillugu inatsisip siunertaa tulliuuttumi itisilerneqassaaq.

Inuit innarluutillit tapersorneqarnissaat pillugu nutaamik inatsisiliornermut siunertaq

Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit Isumaqatigiissutaat 2006-imeersaq naapertorlugu eqqartuussiveqarneq pillugu malittarisassanut allaffissornikkullu naapertuuttumik naleqqussarnissamut tulluarsarnissamullu Kalaallit Nunaat pisussaaffeqarpoq. Inuit innarluutillit tapersorneqarnissaat pillugu Inatsisartut inatsisaat nr. 13, 12. juni 2019-imeersumut siunertaavoq pisussaaffiup taassuma maleruarneqarnissaata pitsanngorsarnissaa.

Inuit Innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit isumaqatigiissut inunnut innarluutilinnut suliassaqarfimmi najoqqutassanik nutaanik eqqussivoq. Inuit innarluutillit innarluuteqarnertik kisiat naapertorlugu isiginiarneqarunnaartussaapput, kisianni innarluuteqarneq inuit innarluutillit ataasiakkaat inuiaqatigiillu naapeqatigiinneranni aporfittut isiginiarneqassalluni. Tassa innarluut namminermi ajornartorsiutaanngilaq, kisiannili avatangiisinik naapitsinermi innarluutip taassuma killiliissutit kingunerisartagai ajornartorsiutaasarput. Inuit innarluutillit tapersorneqarnissaannut inatsisip taama innarluutilinnik isiginnittariaaseq aallaavigaa, inuillu innarluutillit sutigut tamatigut naligiimmik periarfissaqarnissaasa siuarsarneqarnissaat eqqarsaatigineqarluni.

Inuit innarluutillit tapersorneqarnissaat pillugu inatsimmut nassuiaatini atuarneqarsinnaavoq, inatsimmut pingaarnertut siunertaasut:

- 1) innarluuteqarnerup malitsigisaanik ajornartorsiutit ikiorsiivigineqarnissaannut siunnersuineramik tapersersuinermillu neqerooruteqarneq, ataasiakkaat imminut ikiorsinnaanissaanik siuarsaaneq, ulluinnarni inuuneranik oqilisaassineq taamaalillunilu inuunermi atukkanik pitsaanerulersitsineq,
- 2) ataasiakkaat ineriartornissamut periarfissaanik ataasiakkaanullu tamanna ajornanngippat, nammineq ilippannartuunik atorluanaanissamik siuarsaaneq,
- 3) inuit innarluutillit inuiaqatigiinni naligiimmik periarfissaqarnissaat kiisalu innarluuteqarneq pissutigalugu assigiinngisitsineramik pineqarnerup akerlilerneqarnissaa, tassuuna sapinngisamik tamatigut sunniuteqarluartumillu inuiaqatigiinni peqataatinneqarnissaat akuutinneqarnissaallu qulakkiissallugu, aamma
- 4) ataasiakkaat suliffeqarnissamut periarfissaqarnerannik siuarsaaneq.
- 5) ataasiakkaat sulisinnaanissaannut periarfissat siuarsarnissaat.

Inuit innarluutillit tapersersorneqarnissaat pillugu inatsisip siunertaraa, ataasiakkaarlugit tamakkiisumillu isiginnittumik tapersersorneqarnissaat. Taamaalilluni piffissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu inuit innarluutillit angerlarsimaffiup avataanut inissinneqartariaqartartut ikinnerulernissaannik kinguneqassaaq inatsisartullu inatsisaatigut inunnut innarluutilinnut tapersersorneqarnissaminnik pisariaqartitsisunut periarfissiissalluni.

Inuit innarluutillit pitsaaneruserumik illersugaanissaannik pilersitsinissaq inuiaqatigiinnilu pisinnaatitaaffii pillugit pitsaaneruserumik ilisimasaqalernissamik pilersitsinissaq inatsimmi siunertaavoq. Tamanna pissutigalugu inatsit inunnut innarluutilinnut iliuusissatut pilersaarutit misissuinerillu pillugit aalajangersakkanik sukumiinerusunik imaqarpoq. Innuttaasut innarluutillit qaqugu kommuninit qulaajaaffigineqarlutillu iliuusissatut pilersaaruserfigineqassanersut pillugit inatsit piumasaqarfiuvoq. Inatsit taakku sunik imaqassanerannik ersarissunik malittarissanik aamma imaqarpoq. Inatsimmi ikiorsiinerit suut kommunalbestyrelsinit neqeroorutigineqassanersut imaluunniit neqeroorutigineqarsinnaanersut pillugit Naalackersuisut malittarisassanik aalajangersaanissaannut pisussaaffilerneqarput. Tassani siunertaq tassaavoq, kommunini suliamik ingerlatsisarnerup assigiinnerulernissaanut ajornannginnerulernissaanullu sinaakkusiinissaq; tamannami ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinit ukiuni arlalinni ujartorneqarsimavoq.

3. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni suliasaqarfiup aqqissuussaana

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni inissat pisariaqartinneqartut amerlassusillit pigineqarnissaat Naalackersuisut isumagisassaraat, tassunga ilanngullugit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit immikkoortortaqarfiini isumannaallisakkani inissat. Meeqqanut inuusuttunullu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit kommunalbestyrelsinit ataatsinit arlalinnilluunniit ataatsimoorunneqarlutik imaluunniit paaqqinnittarfinit imminnut pigisunit pilersinneqarlutillu ingerlanneqarsinnaapput. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni immikkoortortaqarfiit isumannaallisakkat Naalackersuisunit, kommunalbestyrelsinit ataatsinit arlalinnilluunniit ataatsimoorunneqarlutik pilersinneqarlutillu ingerlanneqarsinnaapput. Meeqqanut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit Naalackersuisut pigisaat Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmit pilersinneqartarput ingerlanneqarlutillu. Inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit taamaallaat Naalackersuisunit pilersinneqarlutillu ingerlanneqarsinnaapput.

Isumaginninnermut Aqutsisoqarfiup ingerlatsinermi akisussaaffik, akuersisarneq, innersuussisarnerlu isumagisarpaat

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut Inissiisarnermullu immikkoortortaqaqarfiup Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmiittup ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut ingerlanneqarneri akisussaaffigai. Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik qitiusumiit innersuussisarneq ingerlataraa (ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut inissiiffissaq), taanna meeqqanik ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut assigiinngitsunut innersuussisarpoq. Meeqqanik ataasiakkaanik inissiinissamik innersuussineq ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit ataasiakkaat aqutsisuisa aamma inissiinissamik innersuussisarfiup oqaloqatiginerisigut pissaq, taamaaliornikkut meeqqap pisariaqartitaasa paaqqinnittarfiullu perorsaanikkut pisinnaasaasa akornanni pitsaanerpaamik naapertuuttoqalernissaa siunertaralugu.

Isumaginninnermut Aqutsisoqarfiup ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit ataatsimut nalileereernikkut pisariaqartumik pitsaas-suseqarneri apeqqutaatillugu akuerisarpai. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiup perorsaanerme periaatsit aamma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiup sullitaanut tunngatillugu perorsaanerme anguniagai akuersinnermut atatillugu nalilersorneqartarput.

Meeqqamik inuusuttumilluunniit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmut inissiineq aallaaviatigut kommunimit aalajangerneqartarpoq. Kommune aalajangiinissaq sioqqullugu meeqqamik oqaloqateqarsimassaaq, isumaginninnikkut misissuereersimassalluni iliuusissatullu pilersarusioreersimassalluni. Angerlarsimaffiup avataanut inissiinissamut aalajangiissutit aalajangiisoqarneranit ullut arfineq-pingasut qaangiutinnginneranni Naalakkersuisunat nalunaarutigineqassapput.

Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik tassani inuit innarluutillit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut aamma innersuuttarpai. Meeqqap pisariaqartitaasa aamma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiup perorsaanikkut inunnullu innarluutilinnut suliaqarnermi pisinnaasaasa akornanni sapinngisamik pitsaanerpaamik naapertuuttoqalernissaa siunertaavoq. Innuttaasup innarluutillip, inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfianut inissiineq aallaaviatigut aamma kommunimit aalajangerneqartarpoq.

Naalakkersuisut qitiusumik nakkutilliinermik ingerlatsiviat

Naalakkersuisut qitiusumik nakkutilliinermik ingerlatsivia (Nakkutilliinermik Ingerlatsivik) meeqqanik inuusuttunullu kiisalu inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnik nakkutilliisarput. Nakkutilliinerup tamatuma ilaatigut ilagai, paaqqinnittarfiup perorsariaasia, sulisut piginnaasaat, aningaasaqarneq, aqutsineq, illuutit meeqqallu ilinniarnissaminnut, sulinissaminnut attaveqarnissaminnullu periarfissaat. Nakkutilliineq nalunaaqqaarluni nalunaaqqaarniluunniit nakkutilliinertut ingerlanneqarsinnaavoq. Nakkutilliinermik ingerlatsiviup kommunit aqutsinerannik aamma isumaginninnermullu inatsimmik aqutsinerannik aamma nakkutilliisarput. Kommunimi inissiisuusumi kommunalbestyrelsi inunnik innarluutilinnik aamma meeqqanik ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut inissinneqarsimasunik inummut tunngasumik nakkutilliinissamut akisussaasuvoq.

4. Meeqqanut inuusuttunullu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut tunngasut

Meeqqanut inuusuttunullu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit 2020-mi katillugit 22-upput, inissallu 325-t missaannik amerlassuseqarlutik. Namminersorlutik Oqartussat ulloq unnuarlu

paaqqinnittarfiini meeqqat inuusuttullu 183-it 31.12.2020-mi najugaqarput. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut kommuninit pigineqartunut aamma imminnut pigisunut tunngatillugu kisitsisit kingullit 2019-iminngaanneerput. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni imminnut pigisuni meeqqat inuusuttullu 130-t missaat 2019-imi najugaqarsimapput aamma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit kommuninit pigineqartuni meeqqat 25-t missaaniittut najugaqarsimallutik. Tamatumani takuneqarsinnaavoq inissat tamakkiisumik atorneqartut, tamatumalu taamaaginnarnissaa naatsorsuutigineqartariaqarpoq.

Inissinernut pissutaasartut amerlanerat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit neqeroorutaannut annertuumik piumasaqaateqarput, tamannalu pissutigalugu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit katsorsaanissamut neqeroorutaat annertuumik assigiinngissuteqarlutik. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit katsorsaanissamut neqeroorutaat assigiinngiaarput, ulluinnarni tunngaviusumik isumassorneqarnissamik tapersersorneqarnissamillu pisariaqartitsinermit annertuupilorujussuarnik katsorsaanissamut neqeroorutinik pisariaqartitsinerusinnaallutik. Meeqqat inuusuttullu arfinillit paaqqinnittarfinni najugaqarput, paaqqinnittarfiillu allat najugallit 30-t sinnerlugit amerlassusilinnik najugaqartoqartarpoq.

Meeqqanut inuusuttunullu Namminersorlutik Oqartussat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiutaat

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit 11-t Namminersorlutik Oqartussanit ingerlanneqarput. Namminersorlutik Oqartussat paaqqinnittarfiini 11-usuni sisamat Nuummi inissineqarsimapput, paaqqinnittarfiillu sinneri nunap sinneranut agguataarneqarsimallutik.

Paaqqinnittarfiit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut tallimat sullitanut im-mik-kut it-tu-mik katsorsarneqarnissamik pi-sa-ri-a-qar-tit-si-su-noorput. Tassani Meeqqat Illuat, Aja, Isikkivik, Kaassassuk, Pilutaq aamma Qasapermiut pineqarput. Paaqqinnittarfiit allat meeqqat sumiginnarneqarsimasut amerlanerpaat tigusarpaat.

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit imminnut pigisut/ Kommuninit pigineqartut

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit qulingiluat imminnut pigisuupput, namminersortunillu assigiinngitsunit ingerlanneqarlutik. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni imminnut pigisuni tallimat Nuummiipput, sinnerilu sisamat illoqarfinni allaniillutik. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit imminnut pigisut marluk Nuummi illoqarfinnilu allani immikkoortortaqarput. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit pingasut Kommune Kujallermit, Kommuneqarfik Sermersuumit aamma Kommune Qeqertalimmit ingerlanneqarput.

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit imminnut pigisut kommuninillu pigineqartut nalinginnaasumik sullitaat tassaapput meeqqat sumiginnakkat immikkut ittumik katsorsarneqarnissaminnut pisariaqartitsinngitsut. Taamaattoq ulloq unnuarlu paaqqinnittarfik imminnut pigisoq ataaseq meeqqanik immikkut ittumik katsorsartinneqarnissaminnik pisariaqartitsisunik tigusaqartarpoq.

Meeqqanut inuusuttunut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit ataasiakkaat ukiumoortumik nalunaarusiaat

Immikkoortumi matumani ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit ataasiakkaat ukiumoortumik nalunaarusiaannit pingaernerpaatut pineqartut eqikkarneqarput. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit katillugit 22-nit 11-t Namminersorlutik Oqartussanit pigineqarput, pingasut kommuninit qulingiluallu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit imminnut pigisuullutik. Inatsisitigut

pisussaaffigisatut tamarmik ukiumoortumik nalunaarusiartik Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmut tunniussimavaat.

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit ataasiakkaat ukiumoortumik nalunaarusiaat paasissutissanik makkuninnga imaqaqput:

1. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiup ilisaritinnera, tassunga ilaallutik sullitat unammilligassallu.
2. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiup illuutitigut atugassarititai, taakkualu sullitanut naleqqunnersut.
3. Perorsaaniikkut periutsit sammisassaqaqtitsinerillu, sunngiffimmi sammisassaqaqtitsinerit ilanngullugit.
4. Avataani suleqatit, suleqatigineri ilanngullugit:
 - Kommunit
 - Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik
 - Allat, (ass. atuarfik, sunngiffinni ornittakkat, politiit, napparsimmavik, angajoqqaat)
5. Sulisut
 - Sulisut taarseraannerat atorfiillu inuttaqanngitsut
 - Sulisoqarnermi pissutsit
 - Suliffimmi avatangiisit
 - Sulisut sulisoriinnarnissaat
 - Sulisunik piginnaanngorsaaneq
6. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiup ineriartortinnissaanut periarfissat, tassunga ilaallutik inissanik immikkoortortanillu ammaanissamut periarfissat.

Sullitat perorsaariaaserlu

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit ukiumoortumik nalunaarusiaanni meeqqanut paasinartumik toqqissisimanartumillu ulluinnarnik pilersitsisoqarnissaa siunertaralugu suliniutit aaqqissugaanermik, sinaakkutinik malittarisassanillu pilersitsinissaq perorsaanermi qitiutinneqartoq akuttunngitsumik eqqaaneqaqattaarpoq. Meeqqat ataasiakkaat ineriartornerini anguniakkat pisariaqaqtitaallu aallaavigalugit suliniutit sammisassallu piareersarnissaat aamma isiginiarneqarpoq, soorlu aamma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit allat amerlasuut ilaqutariinnermut assingusunik sinaakkusiinissaq suliaqarnikkullu ataatsimoorussassanik pilersitsinissaq soqutigisarigaat, tassani ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmi najukkamilu avatangiisini ulluinnarni inuunermut perorsaaniikkut suliniummi qitiusutut inissisimatinneqarluni.

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit aamma assigiissutigaat, tamarmik perorsaaniikkut suliniutiminnut sinaakkutitut pinngortitaq sammisassaqaqtitsinerminni atortarmassuk. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit arlallit oqaluttuaraat, asimut kangerlummullu angalaarnerit inersimasut meeqqallu aamma meeqqat akornanni attuumassutit qaninnerusumik ineriartortinnissaannut ammaassisinnaasartut. Meeqqat amerlanertigut pinngortitami toqqissimalersarput, tamannalu oqaloqatigiinnissamut inissaqaqtitsilersarluni, ammartinnissaat nalinginnaasumik sapernarsinnaagaluartut. Pinngortitaq taamaalilluni attaveqatigiinnermik, akisussaaffeqarnermi, akuersinermi attuumassuteqarnernilu sulinnermut il.il. tunngaviulluarsinnaasutut atorneqarsinnaavoq. Tamatuma sanitigut meeqqat timersortarput, piniarnermi, aalisarnermi, qimussernermi, umiartornermi piareersaasiornermi aserfallatsaaliuinnermilu pikkorissisarlutik.

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni arlalinni meeqqat inuusuttullu sumiiffimmi inuiaqatigiinnut attaveqarnerat isiginiarneqarpoq. Amerlanersaasa meeqqat sumiiffimmi paaqqinnittarfiup avataani ikinnguteqarnissaat, suliffeqarnissaat praktikkerfeqarnissaallu pingaartippaat.

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit amerlanersaasa perorsaariaatsiminni attuumassuteqarneq annertuumik ukkataraat. Paaqqinnittarfiit sulisut qanilaartuunissaat, tatiginnittuunissaat akuersaartuunissaallu ukkataraat. Tamatuma saniatigut sulisut akuerineqarsinnaasumik inuttut pissusilersortarnermikkut maligassiuisussaapput. Sullitat amerlasuut angerlarsimaffimminniit akuerineqarsinnaasumik inuttut pissusilersortarnermut ileqqut ilikkarsimangilaat, amerlasuutigummi angerlarsimaffimminni sumiginnagaasarsimapput atornerlugaasarsimallutillu. Meeqqat inuusuttullu inissitat amerlasuut aamma sakkortuumik qisuariartaaseqarput, kinguaassiuutitigut killissamik qaangiisumik pissusilersorlutik imaluunniit imminut ajoquserniarlutik pissusilersortuullutik. Amerlasuut imminornissamik eqqarsaateqartarsimapput.

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit amerlasuut meeqqat inuusuttullu nammineersinnaassuseqalernissaat sulissutigisarpaat, sapinngisamillu allat atugaat assigalugit inuiaqatigiinnut ilanngussinnaalersinniartarlugit.

Iliniarsimasunik sulisoqarnissaq amiqataavoq

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni inersimasunut nalunngisanut tatiginnissuseqartumik attaveqarnissaq annertuumik isiginiagaqarneq eqqarsaatigalugu, sumiiffiit ilaanni sulisut taama amerlatigisut taarsaannerujussuat ajornartorsiutaavoq. Tamatumami najugaqartut tatiginnissuseqartumik attuumassuteqarnissaq ajornakusoortippaa. Paaqqinnittarfinni amerlasuuni sulisut taarsaannerat annertungaatsiarpoq, sulisullu ukiut marluk-pingasut sinnerlugit tigummiinnarnissaat ajornakusoortoq misigineqarluni.

Suliffimmi tarnikkut sakkortuumik avatangiiseqarneq

Suliffimmi tarnikkut avatangiisini sakkortusinnaasuni sulisorisaminnik isumaginninnissaq ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit nalinginnaasumik isiginiartarpaat. Tamanna pissutigalugu paaqqinnittarfiit amerlasuut sulisuminnut tarnikkut imaajaaffigitinnissaq (supervision) neqeroorutigisarpaat. Paaqqinnittarfiup ataatsip oqaluttuaraa, najugallit sakkortuumik qisuariarlutik pissuseqartarneri pissutigalugit sulisut soraartarneri ataavartumik unamminartuusoq. Meeqqat unammilligassaat pissusilersornerminnullu tunngaviusut pillugit annertunerusumik ilisimasaqalernerup, sakkortuumik qisuariarluni pissusilersortartut qanoq iliuuseqarfiginissaannut sulisut pitsaannerusumik piareersarneqarsinnaapput.

Kommuninik suleqateqarneq

Meeqqanut inuusuttunullu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit amerlasuutigut kommuninik suleqateqarnertik unammillernartutut misigisarpaat. Ukiumoortumik nalunaarusiani tikkuarneqarpoq, amerlasuutigut iliuusissatut pilersaarutit tunniunneqarnissaat, kommuninilu sulianik sullissisut attaveqarfiginissaat ajornakusoortartoq. Kommunini sulianik sullissisut taarserarnerujussuat sulianillu sullissisut suliassarpasui ukiumoortumik nalunaarusiani aamma oqaluttuarineqarput. Tamanna suliniutit malitseqartinnissaannut iliuusissatullu pilersaarutit il.il. ataavartumik ataqatigiissinnissaat ajornakusoornerannik nassataqarpoq.

Paaqqinnittarfiup ataatsip tikeraarnissat pillugit kommuninut qinnuteqaasiortarnermut ersarinnerusumik pingaarnertut suleriaasissaq ujartorpaa. Kommunalbestyrelsip inissiisimasup meeqqanik inuusuttunillu angerlarsimaffiup avataanut inissinneqarsimasut

tikeraarlutik angalanerannut atatillugu aningaasartuutit akilertussaavai. Paaqqinnittarfiup taama ingerlariaaseqarneq piffissaajaataasorujussuartut eqartutullu misigisimavaa. Ilaatigut paaqqinnittarfiup angalanissaraluit unitsiinnartariaqartarsimavai, kommunip aningaasartuutitut tapiissuteqarnissaa ersernerlummat. Paaqqinnittarfiup aamma allaaseraa, pisortatigoortumik piumasaqaatit qinnuteqarnermi ingerlatsinermit pisariaqanngitsumik ajornarnerulersitsisartut. Ilaatigut kommunip angalanissamut ullut eqqoqqissaartut kissaatigisarpai imaluunniit kommunip nammineq bilitsisinissani kissaatigisarlugu. Tamatuma kingunerisaanik, kommunip bilitsit allanngortinneqarsinnaasut akisunerit pisiarinnikkunigit bilitsinik nutaanik pisisariaqartarpoq, pissutsit assigiinngitsut pissutigalugit angalanissap nuunneqarnera pissutigalugu.

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut suliassaqarfimmi periusissiasami 2030-p tungaanoortumi, suliassaqarfimmi qitiusumik suleqatit akornanni suleqatigiinnerup suliassanillu naammassinnittarnerup pitsanngorsarnissaa ukkatarineqarpoq.

Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmik suleqateqarneq

Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmik oqaloqateqartarnermut suleqateqartarnermullu tunngatillugu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit annerusumik pitsaasutut isigaat. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmik suleqateqarnertik naammaginagu oqaaseqartut pingaartippaat, Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmik attaveqarnissaq ajornartarpoq, kiisalu Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik paaqqinnittarfiup ulluinnarni atugarisaanik paasinnissinnaanngitsoq.

Atuarfinnik suleqateqarneq

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit atuarfinnik, meeqqat angerlarsimaffiup avataanut inissisinneqarsimasut atuarfigisaannik suleqateqarnerat ataatsimut isigalugu ajunngitsumik ingerlavoq. Paaqqinnittarfiilli arlallit uparuarpaat, meeqqat amerlanerit meeqqat atuarfianni atuarneri ukiumik ataatsimik ilaneqarpata iluaqutigissagaat, ilaatigut meeqqat atuarnitik unitsittarlugit allanngorartumillu atuarsimani, meeqqat atuarfianniit anigaangamik iluortoortumik ukiuni 10-ni atuarinneqarsimaneq ajorneri pissutaallutik. Siusinnerusukkut 10. klassip uteqqinnissaa kiisalu 11. aamma 12. klassimi ukiumik ataatsimik tunineqaqqissinnaaneq periarfissaanikuuvoq. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut suliassaqarfimmi periusissiasami 2030-p tungaanoortumi ilaatigut aamma najugallit atualernissaminnut piareersimani siuarsarniarlugit atuarinneqartussaataanerup malinneqarnissaa ukkatarineqartussaavoq.

COVID-19-ip kingunerisaanik unammisassat

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit amerlasuut ileqqoraat angalaneq aasaaneraniilu atuannngiffeqartarneq. Ukioq manna tamanna ajornakusoorsimavoq, Covid-19-imik tunillaassuunneq pissutigalugu angalanissat akornuserneqarmata. Covid-19 aamma pissutigalugu paaqqinnittarfinni eqqiaanermut eqqiluisaarnermullu tunngatillugu periutsinik nutaanik pisariaqartitsisoqalersimavoq. Covid-19 aamma pissutigalugu paaqqinnittarfinni sulisut pikkorissarnissaasa ilaat pilersaarutigineqareersimasut unitsiinnartariaqarsimapput.

Illuutitigut atuqassarititaasut

Meeqqanut inuusuttunullu paaqqinnittarfiit amerlanersaasa illuutimikkut atuqassarititaasut naammagisimaarpaat. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit kangerlunni illuaraatitik pingaartumik nuannaraat, taakku najugaqartunut sanngiitsunut paaqqinnittarfinnut iserlaanut atuqassarititanik toqqissisimanartunik pilersitsinermit atortarpaat, najugaqartunullu immikkut

ittunik pisariaqartitsisunut il.il sammisaqarluni angalanermi atortarlugit. Taamaattorli aamma pitsanngorsaaniissamat assigiinngitsunik kissaateqartoqarpoq. Paaqqinnittarfiup ataatsip erseqqissarpaa, illuutitigut atugassarititatik massakkutut itsillugit meeqqat immikkut ineqarnissaannut piumasaqaat naammassisinnaanagu.

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit arlallit oqaluttuaraat igaffiit inillu ataatsimoorfiusut mikivallaartut. Sumiiffinni arlalinni init ataatsimootarfiit akornanni torsuusaqartarpoq, aaqjissuussinerlu tamanna naapertuutinnigilaq. Tamatuma nassatarisaanik aaqqiagiinnginnerit illu tamaat sunnertarpaat. Ajornartorsiut alla aamma tassaavoq, illuutit aaqjissuussaani ullutsinnut naleqqutinnigimmata. Ilaatigut perusuersartarfiit torsuusarujussuup ineerartallip isuanut inissinneqarsimasarput, tamannalu meeqqanut ersinermik ajornartorsiuteqartunut toqqissisimanniginnermik pilersitsisinnaavoq.

Inuusuttut sullinneqarsimasut namminersulernissaannut ikorfartuinissamik neqerooruteqarnissamat amigaateqarneq

Ukiumoortumik nalunaarusiani tamani allaaserineqarpoq inuusuttut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnit anisussat ajornartorsiutigineqartartut. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit arlallit oqaatigaat inuusuttut 18-ileereernerisa kingorna sungiussiartuaartitsinissamat suliniuteqareernermilu malitseqartitsinissamat neqeroorutitik tulluuttunik il. il. amigaateqarlutik, neqeroorutit pigineqartut pisariaqartitamut tulluutinnigimmata. Periarfissanik amigaateqarnerup ilaatigut nassatarisaanik meeqqat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnit piareersimanatik anigaangamik ulluinnarni tapersorsorneqarnissaq nalinginnaasoq amigaatigisinnaasaraat.

Taamaattorli aamma sullinneqarsimasut namminersulernissaannut ikorfartuinerit iluatsiffiusut oqaluttuarineqarput, tassani meeqqat siusinnerusukku angerlarsimaffiup avataanut inissinneqarsimasut ilinniarnissaannut sulilernissaannullu ikiorneqarsimallutik. Tamanna iluatsissappat, najukkami suliffeqarfinnik ilinniarfinnillu iluatsittumik suleqateqarnissaq pingaaruteqarluinnarpoq. Ilaatigut praktikkerfissanik pilersitsinissaq tunngavigalugu ilinniagaqarnissamat sulilernissamullu aqqutissiuinissaq pisariaqarmat.

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut suliassaqarfimmi periusissiassami 2030-p tungaanoortumi ilaatigut "ikaarsaernerit oqimaatsut"-ni unammilligassat iluarseriarnissaat ukkatarineqarput; assersuutigalugu oqilisaanermi sungiussiartuaartitsinermilu kiisalu sullitat namminersulernissaannut ikorfartuinermik neqeroorutini pitsaassutsit piginnaasallu qaffannissaannut periarfissat.

5. Inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni neqeroorutitik suliassaqarfik

Innarluutilinnut tunngasutigut immikkut ittumik ulloq unnuarlu neqerooruteqartoqarnissaa annertuumik pisariaqartinneqarpoq. Nappaatit suussusaat assigiinngitsorpassuit matussusertarpaat. Ulloq unnuarlu neqeroorutini nappaatit suussusaannik ataasiakkaanut immikkut ilisimasanik aallussisarput.

Inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu neqeroorutit arfineq marluupput, Nuummi, Paamiuni, Sisimiuni, Maniitsumi, Ilulissani Qaqortumilu inissisimallutik. Taakkua saniatigut meeqqanut inuusuttunullu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnik pingasunik Tasiilami, Uummannami Nuummilu immikkoortoqarpoq. Inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu neqeroorutit arfineq-marlunni, immikkoortortat ilanngullugit 2020-mi inissat katillugit inissat 148-pput. Ullormi

31.12.2020-mi inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu neqeroorutini/paaqqinnittarfinni najugallit 132-iupput.

Inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu neqeroorutini taakkunani arfineq-marlunni sullitat

- Sungiusarfik Aaqa Nuummiittoq, inuusuttunik utoqqaanerusunillu skizofreni-mik nappaateqartutut suussusilerneqarsimasut najugaqartuupput.
- Angerlarsimaffik Uulineq meeqqanut, inuusuttunut inersimasunullu autismemik ajoqutilinnut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiuvoq.
- Gertrud Rask Mindemi Sisimiuniittumi meeqqat inuusuttullu assigiinngitsunik nappaatillit immikkoortortaqaqarfinnut assigiinngitsunut agguataarneqarsimapput. Najugaqartut tassaniittut tassaanerupput arlalinnik innarluutillit, ADHD-eqartut aamma autismespektrum-imik ajoquteqartut. Meeqqat peroriartornermini sakkortuumik sumiginnagaagajuttuupput. Gertrud Rask Mindemi meeqqat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut saniatigut inuusuttut marluk pissusilersornermikkut ajornartorsiuteqartut nunaqarfimmiititaraat.
- Ilulissani Sungiusarfik Ikinngummi najugaqartut tarnimikkut aamma/imaluunniit timimikkut innarluuteqarput, tassunga ilanngullugit inuit ineriartornermikkut kinguarsimasut, inunnguuseralugu qaratsakkut ajoqutillit imaluunniit kingorna qaratsakkut ajoquteqalersimasut kiisalu Down syndromeqartut il.il. Najugaqartut arlalitsigut peroriartornermini annertuumik sumiginnagaasarsimapput taamaammallu innarluutimik saniatigut allanik aamma ajornartorsiuteqartarlutik.
- Meeqqat Angerlarsimaffiat Ivaaraq meeqqanut inersimasunullu arlalinnik innarluuteqartunut angerlarsimaffiivoq.
- Elisibannguup Maniitsumiittup pingaarnertut inersimasut ineriartornermikkut kinguarsimasut paaqqutarineqartariaqartullu tigummivai. Najugaqartut utoqqalinertik pissutigalugu pisinnaasakillisimasuupput nappaateqalersimasuullutillu.
- Angerlarsimaffik Pallip Paamiuniittup pingaartumik inersimasut ineriartornermikkut kinguarsimasut najugaqartippai.

Najugaqartut katsorsarneqarnissaminnut pisariaqartitaat - nappaammut suussusersiinerit kiisalu arlariinnik innarluuteqarneq

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit sullitaat nappaatinik allanut naleqqiullugu suussusersiinernik arlalinnik killilerneqartarpoq. Sullitat nalinginnaasumik innarluutiminnik nassuiaasarpur ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut inissinneqarnerminnut pissutaasumik. Arlariinnilli innarluuteqarneq nalinginnaasuuvoq. Tassa imaappoq najugaqartorpassuit pingaarnertut innarluutimik saniatigut nappaateqarneq allanillu nappaatinik suussusersisanik peqartarput.

Qulaajaanermi Pitsaaliuinermit Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfimmit 2019-imi suliarineqarsimasoq malillugu, najugallit 131-nit (69%) 91-it ataasiinnaanngitsumik nappaammik suussusersisamik innarluuteqarput. Taamaalilluni najugaqartut innarluutaat tamatigut pingaarnertut ajornartorsiutigineq ajorpaat imaluunniit ajornartorsiutit arlalinnit ataasiusarluni soorlu assersuutigalugu atornerluineq, kiserliorneq, sakkortuumik qisuariartarneq tarnikkullu ajornartorsiuteqarnerit il. il. Taama pissuseqarnerit amerliartorput, inunnut innarluutilinnut paaqqinnittarfiup ataatsip ukiumoortumik nalunaarusiamini tamanna aamma erseqqissaassutigaa. Ineriartornerup sulisunut innarluutilinnik pissusilersornikkullu ajornartorsiuteqarneq pillugu suli annertunerusumik ilisimasaqarnissaannik piumasaaqateqarfiuvoq.

Danmarkimut inissiisarneq

Ullormi 31. december 2020-imi Kalaallit Nunaanni inissiinissamut periarfissat tamarmik inissiinerup nalaani nungussimanerat pissutaalluni inuit annertuumik innarluutillit Danmarkimi¹ inissinneqarsimasut katillugit 126-iupput. Ilaatigut tamatuma pissutigivaa Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu neqeroorutit piusut innuttaasut innarluutaannut naleqquttunik perorsaanikkut tapersersuinissamut naammattumik neqerooruteqarsinnaanngimmata. Inuit ilaat eqqartuussineq malillugu Danmarkimut inissinneqarsimapput.

Inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit ataasiakkaat ukiumoortumik nalunaarusiaat

Immikkoortumi uani inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit unammilligassaat ukiumoortumik nalunaarusiani allaaserineqarsimasut nassuiarneqarput. Unammilligassat najugallit immikkut ittumik paaqqutarineqarnissamik pisariaqartitsinerat aamma sulisut taassuma iluani piginnaasaannut pingaarnertut attuumassuteqarpoq. Tamatuma saniatigut inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit kommuninik Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfimmik ajornartorsiuteqarfiusumik suleqateqarneq oqaatigaat.

Inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni sulisut piginnaasaat

Inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni sulisut nalinginnaasumik taarseraattorujussuupput. Najugallit amerlasuut sulisunut nalunngisaminnut pitsaasumik attaveqarneq iluaqutigisarpaat. Taamaammat sulisut taarseraannerujussuisa perorsaanikkut sulinermi pitsaassutsip attatiinnarnissaanut unammilligassatut isigisariaqarpoq. Najugaqartut amerlasuunik annertuunillu tapersersorneqarnissamik pisariaqartitsinerat sulisullu immikkut perorsaariaaseq pillugu ilisimasaqarnissaannut annertuumik piunasaqarfiuvoq.

Inunnut annertuumik innarluutilinnut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut sulisussarsiornerit sulisoriinnarnissaallu unammilligassaqaalupput. Ukiumoortumik nalunaarusiamini ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit ilaatigut erseqqissaassutigaat, sulisunik piukkunnartunik sulisussarsiornerit sulisoriinnarnissaannullu tulluuttut unamminartuusut:

- Atorfimmut atatillugu inissaqartitsisoqarsinnaanngilaq.
- Sulisunik ilinniagalinnik perorsaanermik ilinniakkamut assingusumik atugassarititalimmik artorfinitsitsisoqarsinnaanngilaq, perorsaanermik ilinniakkami atugassarititanut sanilliunneqarsinnaasumik.
- Najugallit ajornartorsiutaasa aamma avammut sakkortuumik pissusilersortarnerisa kingunerisaannik suliffimmi tarnikkut sakkortuunik avatangiiseqarneq. Sumiiffinni arlalinni tamanna soraarniuteqarnernut pissutaasarpoq. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiup ataatsip oqaatigaa, ilinniaqqinnerup qaffannerata tamanna iluaqusersinnaagaa, taamaaliornikkut sulisut najugallit pissusiisa qanoq iliuuseqarfiginissaat pikkoriffiginerulissammassuk.

Immikkut ilisimasaqarnissamik pisariaqartitsineq

Inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiup ataatsip oqaluttuaraa, siusinnerusumut naleqqiullugu najugaqartuutitik pingaarnertut innarluutimik saniatigut annertunerusumik pissusilersornikkut ajornartorsiuteqartut. Tamannalu perorsaanikkut

¹ Taakkunannga 14-it eqqartuussaannermut ilanngullugu isertitsivimmut taarsiullugu inissinneqarsimapput.

immikkut ittumik ilisimasaqarnissamut piomasagaateqarpoq. Tamatuma saniatigut paaqqinnittarfiup erseqqissaassutigaa, inuit pissusilersornermikkut ajornartorsiuteqartut katersornissaannut immikkoortortaqaqfimmik ataatsimik pisariaqalersitsisut, taamaaliornikkut najugallit pissusilersornikkut ajornartorsiuteqartut najugallit sinnerinut ajortumik sunniuteqannginniassammata.

Isumaginninnermut Aqutsisoqarfiup ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut suliasaqaqfimmik misissuinerata 2019-imeersup uppersarpaa, inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni najugaqartut, inuttut, tarnimikkut pissusilersornermikkullu siusinnerusumut sanilliullugu annertunerusumik ajornartorsiuteqartut.

Kommunik suleqateqarneq unamminartutut misiqineqarpoq

Inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit kommunik suleqateqarneq amigaateqartoq amerlanertigut oqaatigisarpaat. Paaqqinnittarfiit kommuniniit iliuusissatut pilersaarutit piffissaq eqqorlugu amerlasuutigut tiguneq ajoraat, suliamillu suqaluartumik sulianik sullissisoq pineqartup attaveqarfiginissaa ajornakusoorsinnaasartoq akuttunngitsumik eqqaaneqaqattaarpoq. Kingullerlu meeqqat innarluutillit angajoqqaavinut kipiluttunarsinnaavoq. Paaqqinnittarfiup ataatsip oqaluttuaraa, kommunimi sinniisut ilaatigut ataatsimiinnissanut isumaqatigiissutiginiikuusanut takkunneq ajortut. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni suliasaqaqfimmik periusissiasami 2030-p tungaanoortumi kommunit, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfiup akornanni suleqatigiinnerup pitsanngorsarneqarnissaa ukkatarineqarpoq.

Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmik suleqateqarneq

Meeqqanut inuusuttunullu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmik suleqateqarnertik nalinginnaasumik ingerlalluurtutut misigisarpaat, kisianni inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit pineqaleraangata Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmik suleqateqarneq aalajangersimasunik unamminartoqartarpoq. Paaqqinnittarfiit arlallit oqaluttuaraat Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmik attaveqatigiinneq amigaateqartoq. Paaqqinnittarfiup ataatsip ilaatigut kissaatigaa, Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmik saaffiginnissutit pitsaannerusumik malitseqartinneqartarnissaat, suliallu suliarineqarnera qanoq ingerlanersoq pillugu ilisimatitsissutigisassagaat. Tamatuma sanaatigut Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit kissaatigaat, aalajangiinerni annertunerusumik akuutinneqartarnissartik.

Sumiiffiit ilaanni illuutitigut atugassarititaasut naammaqinannqilluinnarput

Sumiiffiit ilaanni inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit illuutitigut atugassarititaat annertooujussuarnik amigaateqartarput. Sumiiffinni arlalinni silaannarissaatinik amigaateqarnerup kinguneranik illup iluani silaannaluppoq. Sumiiffimmi ataatsimi illup iluani isugutak peqqutigalugu ima silaannalutsigaaq, allaat sulisut tassani sulinnermini napparsimalersarlutik. Sumiiffiit ilaanni iggaviit ajorput eqqiluisaaratillu, soorlu aamma oqorsagaaneri ajorlutit. Tamanna iggavimmi sulisunut peqqinnanngitsumik sulinnermi avatangiiseqalersitsivoq. Sumiiffiit ilaanni illuutit aqqissuunneqarneri sullitanut naapertuutinnqillat, ilaatigut inunnut nammineq pisussinnaanngitsunut kivittaatinut isernissamut aninissamullu aqqutissanut tunngatillugu.

6. 2020-mi nakkutillineq

Naalakkersuisut qitiusumik nakkutilliinermik ingerlatsiviata (Nakkutilliinermik ingerlatsivik) ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnik tamanik ingerlatsinerannik, aningaasaqarnerannik

perorsaanerannillu nakkutillineq ingerlattarpaat. Tamatuma saniatigut Nakkutilliinermik Ingerlatsiviup ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit imminut pigisut aningaasaqarnikkut nakkutilliivigisarpai. 2020-mi ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit arfineq pingasut Nakkutilliinermik Ingerlatsivimmit nakkutilliivigineqarput. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit imminut pigisut 2020-mi aningaasaqarnermut nakkutilliivigineqarnikuunngillat.

Nakkutilliinermik Ingerlatsiviup paaqqinnittarfiit makku 2020-mi nakkutilliivigisimavai:

Inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit:

- Angerlarsimaffik Palleg, Paamiut.
- Angerlarsimaffiup Ajap ataani innarluutilinnut immikkoortoq, Hollbølsvej, Nuuk.
- Meeqqat Angerlarsimaffiat Ivaaraq, Qaqortoq.
- Najugaqarfik Elisibannguaq, Maniitsoq.

Meeqqanut inuusuttunullu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit:

- Angerlarsimaffik Aja, Nuuk. Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut.
- B-1443 Qaqortoq. Kommunimit.
- Mælkebøtten, Nuuk Imminnut pigisut.
- Inuuneq Meeraq Pinngortitarlu (IMP), Nuuk. Imminnut pigisut.

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnik imminut pigisunik aningaasaqarnikkut nakkutillineq

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnik imminut pigisunik aningaasaqarnikkut 2020-mi nakkutilliisoqarnikuunngilaq, atorfiit inuttaqarsimanninnerat pissutigalugit. Nakkutilliinermik Ingerlatsivik decembarimi 2020-mi ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit imminut pigisut pillugit aningaasaqarnermut paasissutissanik piniarnikuuvoq. Paasissutissat suliarineqarput aningaasaqarnermullu nakkutillineq pillugu nalunaarusiat 2021-p ingerlanerani saqqummiunneqarnissaat naatsorsuutigineqarpoq.

Aningaasaqarnermut nakkutilliinermi kingullermi 2019-imi Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni imminut pigisuni nakkutilliinermi Nakkutilliinermik Ingerlatsivik aningaasaqarneq ersarinnerusariaqartoq pillugu peqqusisimavoq. Tamatuma kinguneraa pingaartumik attartornermi aningaasartuutitut akiliutigineqartut uppersarneqassasut kiisalu akiliutit aalajangernerini nalinginnaasumik akit malinneqassasut. Taamaammat Nakkutilliinermik Ingerlatsiviup pingaartilluinnarpaa ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiup imminut pigisup aningaasaatai, assersuutigalugu ingerlatsinermut atortussanik akiliinermi nalinginnaasumik akinit qaffasinnerusumik, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmit allamut ingerlateqqinneqassanngimmata. Nakkutilliinermik Ingerlatsiviup ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni imminut pigisuni aningaasaqarneq nakkutilliivigisimavaa, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmit inunnut imaluunniit suliffeqarfimmut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmut attuumassuteqartut akornanni aningaasanik ingerlaartitsineq isiginiarneqarsimalluni.

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiup imminut pigisup isertitai taamaallaat pisortaarfimmit aallaaveqartut aningaasanik ingerlatsinini imatut aqqissuuttariaqarpaa, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiup aningaasaatai ersareqqissaartumik qanoq atornerarsut takuneqarsinnaasunngorlugu. Soorlu aamma paaqqinnittarfiup isertitami aningaasartuutimilu akornanni oqimaatigiisitsinissani annertuumik iluanaaruteqanngikkaluarluni paaqqinnittarfiup ingerlaannarnissaa qulakkeerniarlugu.

Nakkutilliinermik Ingerlatsiviup oqaloqatiginneq aallaavigalugu nakkutillineq suli siumut sammititamik ukkataralugu nanginniarppaa, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit isorisariallit

pissutsit iluarsineqarnissaannut periarfissillugit. Siunissami nakkutilliinermi paaqqinnittarfiup sinneqartoorutai kiisalu atorfinitsitsinermut atugassarititaasut eqqumaffigineqartussaapput, atorfinitsitsinermimi atugassarititaasut pisorta qarfiit suliffiutaannut assingusussaaneri pissutigalugit.

Meeqqanut inuusuttunullu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni nakkutilliineq tunngavigalugu unammilligassat nalinginnaasut

- Iliuusissatut pilersaarutit amigaataapput
 - Kommunitut nukingisaarisarnermut suleriaaseq.
- Meeqqat oqimaatsunik ajornartorsiutillit
- Ilinniartitsinermi suleriaaseq
 - Taarsaannerujussuup kingunerisaanik

Nakkutilliinermik Ingerlatsiviup ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni inatsisip malinneqarnissaata qulakkeernissaa ukkatarivaa. Meeqqat inuusuttullu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiimmiittut, inatsisit naapertorlugit pisinnaatitaaffitik tamaasa atornissaat ukkatarineqarpoq, ilaatigut nammineq inuunermiinnut sunniuteqaqataanissaminnut pisinnaatitaaffiat. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit akuerineqarnissaannut pitsaassutsimullu piumasaaqatini aamma atuarneqarsinnaavoq, meeqqat inuusuttullu inissinneqarsimasut siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu namminneerlutik inersimasutut inuuneqalernissaannut tapersorsorneqassasut. Meeqqat inuusuttullu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiimmiittut ilaqtutaminnut attaveqatigisartakkaminnullu attaveqaannarnissaminnut aamma pisinnaatitaaffeqarput. Tassani kommuninik inissiisunik pitsaasumik suleqateqarnissaq aamma sulisut meeqqat amerlasuutigut inuuniarnermikkut, pissusilersornermikkut misigissutsimikkullu annertoorujussarnik ajornartorsiuteqartut isumaginissaannut piareersarsimasut pisariaqartinneqarput.

Sumiiffinni arlalinni kommuninik suleqateqarneq unamminartuuvoq

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiup meeqqat tamaasa immikkut iliuusissatut pilersaarut tunngavigalugu katsorsaannissanut pilersaarusiortiginissaat akisussaaffigaa, taannalu kommunip inissiisup suliarinissaa akisussaaffigaa. Meeqqat pitsaasumik suli ineriartornissaasa qulakkeernissannut iliuusissatut pilersaarutit katsorsaannissamullu pilersaarutit sakkuupput pingaaruteqartut. Tassunga suliaasaqarfimmut tunngatillugu sumiiffinni amerlasuuni ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit kommunillu akornanni suleqatigiinneq unamminarpoq. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit amerlasuut kommuninit iliuusissatut pilersaarutit piffissaq eqqorlugu tiguneq ajorpaat, kommunimilu suliaq suugaluarnersoq kia akisussaaffigineeraa qularutigineqartarluni. Tamanna pissutigalugu sumiiffinni arlalinni, kommuninit iliuusissanik pilersaarutinik nukingisaarisarnissaannut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit aalajangersimasumik suleriaaseqalernissaat Nakkutilliinermik Ingerlatsiviup innersuussutigaa. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit arlallit, meeqqat namminneq ineriartornerminni anguniagassiinissaminnut akuutinneqarnissaat ilisimavaat. Kisianni nalinginnaasumik nakkutilliinermi nalunaarusiani aamma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit ukiumoortumik nalunaarusiaanni takuneqarsinnaavoq, kommunit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiillu akornanni suleqatigiinneq annertuumik pitsanngorsarneqarnissaannut pisariaqartitsisoqartoq. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut suliaasaqarfimmi siunissamut ungasinnerusumut periusissiasami ilaatigut tamanna ukkatarineqassaaq.

Sulisut

Meeqqanut inuusuttunullu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit ataatsimut isigalugu sulisunik, pingaartumik perorsaanermik ilinniagalinnik amigaateqarput. Tamannalu pissutigalugu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit ulluinnarni inuunerup ataqatigiissinnissaanut taartit pinngitsoorsinnaangilaat. Sumiiffinni arlalinni sulisut ilinniarsimanngitsut sivilisuumik sulisimasut tigummiinnarnissaat piginnaangorsarnissaallu ukkatarineqarpoq. Paaqqinnittarfiit meeqqat sulisunut ataavartumik attaveqarnissaannut ukkatarinninnerat eqqarsaatigalugu, sulisut aalajaatsut piginnaangorsarnissaasa ukkatarineqarnerat pitsaasuvoq.

Inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit assigalugit meeqqanut inuusuttunullu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit oqaatigaat, inissianik amigaateqarnek sulisussat kajumissuseqalersinneqarnissaannut akimmiffiusartoq.

Nakkutilliinermik Ingerlatsiviup aamma maluginiarpa, sumiiffinni arlalinni SAN suliarineqarsimanngitsaq. Sumiiffinni amerlasuuni pigaartussanut pilersaarusiaq matussuserniarlugu sulisunik naammattunik pissarsinisaq unammillernartuuvog. Tamatuma kingunerisarpa sulinermi pilersaarusiamik siumoortumik naatsorsoruminaatsumik suliaqarnek, tassani sulisut matussusiiniassammata suliartoqquneqartariaqartarlutik. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit amerlasuut sulisut siusinaarlutik sulinissamut pilersaarummik ilisimasaqarlutillu sunneeqataanissaat anguniagarisarpaat. Piviusumilli tamanna amerlanertigut periarfissaasanngilaq. Tamatuma atugarissaarnek suliffimmilu avatangiisit ajortumik sunnertarai naatsorsuutigineqartariaqarpoq.

Meeqqanut inuusuttunullu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut inissinneqarsimasut, amerlasuutigut annertoorujussuarnik ajornartorsiuteqarlutillu sakkortuumik sumiginnagaasimasarput. Najugallit pissusilersornermikkut ajornartorsiutillit, inooriaatsikkut tarnimikkullu ajornartorsiutillit amerliartorput. Tamanna pissutigalugu najugallit pissusilersornerat sulisunut tarnikkut artukkiisinaavoq. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit sulisut taarseraannerannut tamanna tunngavilersuutitut oqaatigaat. Tamanna pissutigalugu, sulisut sumiginnakkanik aamma/imaluunniit pissusilersornermikkut ajornartorsiutilinnik meeqqanik inuusuttunillu sullissinerannut, ilaatigut sianiutikkut ajoqutilinnik perorsaaneq aamma meeqqat sumiginnagaasimasut paasinnittaatsimikkut ineriartornerat pillugu pikkorissarnikkut ilinniaqqinnikkullu piareersarnissaasa ukkatarineqarnissaat suli pingaaruteqarpoq. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut suliassaqarfimmi siunissamut ungasinnerusumut periusissiasami tamanna ukkatarineqassaaq.

Inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnik nakkutillineq tunngavigalugu nalinginnaasumik unammilligassat

Inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit 2020-mi nakkutilliivigineqarnerini atuarneqarsinnaavoq makku taakkartorneqartut nalinginnaasumik unammilligassaasut. Sumiiffinni arlalinni najugalinnut ineriartornissamut pilersaarutit aamma iliuusissatut pilersaarutit uppernarsaasiofigineqarneri amigaateqarput. Kommunit paaqqinnittarfiillu akornanni suleqatigiinnermut attuumassuteqarput, tassani pitsanngorsaasoqartariaqarpoq. Unammilligassaq alla annertoq tassaavoq, sulisut perorsaanermik piginnaasaasa qaffassaaffigineqarnissaannut pisariaqartitsinerujussuaq. Tamanna sulisunik perorsaasunik ilinniarsimasunik pissarsiniarnermi ajornartorsiortarnermut ataqatigiissutut isigineqassaaq. Unammilligassaq kingulleq sulisut taarseraannerujussuannut tunngavoq, tassanimi sulisunik

nutaanik ilinniartitsinissamut sulinermilu pingaartumik tarnikkut sulinermi avatangiisinut piumasagaatiliivoq.

Uppernarsaatit amigartut

Inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni najugallit makku pigisussaavaat: iliuusissatut pilersaarut, ineriartornissamut pilersaarut aamma killiffik pillugu nalunaarusiaq. Kommuni angerlarsimaffiusup iliuusissatut pilersaarut suliarissavaa. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiup ineriartortitsinissamut pilersaarut iliuusissatut pilersaarut tunuliaqutaralugu suliarissavaa. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfik ingerlaavartumik killiffik pillugu nalunaarusiamik kommunimut tunniussisassaaq, taamaaliornikkut iliuusissatut pilersaarusiame ineriartornissamullu pilersaarusiame anguniakkat qulakkeerniarneqarlutik. Kommunit aamma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit uppernarsaanissap qulakkeerneqarnissaanut, inatsimmi piumasarineqartumut tunngatillugu imminnut pinngitsoorsinnaanngillat. Nakkutilliinermik Ingerlatsivik paaqqinnittarfinnut arlalinnut ineriartortitsinissamut pilersaarutit killiffiillu pillugit nalunaarutit amigaatigineqartut suliarineqarsimanngitsut suliareqqullugit peqqussuteqartarsimavoq. Paaqqinnittarfiit arlallit oqaatigaat, tamanna ajornakusoortoq, iliuusissatut pilersaarutit kommunineersut amigaateqartarmata piffissarlu eqqorlugu tiguneqartanngimmata. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit ukiumoortumik nalunaarusiaasa aamma nakkutilliinerit nalinginnaasumik ersersippaat, kommunit aamma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit akornanni suleqatiginnerup pitsanngorsarnissaanut annertuumik pisariaqartitsoqartoq. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut suliasaqarfimmi siunissamut ungasinnerusumut periusissiasami ilaatigut tamanna ukkatarineqassaaq.

Sulisut perorsaaniikkut attaveqaaqatigiinnermilu piginnaasaannik qaffasaanissaq pisariaqarpoq

Nakkutilliinermik Ingerlatsiviup ataatsimut isigalugu nalilerpaat, inunnut innarluutilinnut paaqqinnittarfinni najugallit sulisullu akornanni attaveqatigiinneq ajunngitsoq. Sulisut pimoorussillutillu qanilaartut. Sumiiffinni arlalinni sulisut piginnaasaat unammilligassaapput. Inunnut innarluutilinnut oqalussinnaanngitsunut imaluunniit annikitsuaqqanik oqalussinnaasunut attaveqaaqatigiinnissamut naleqquttunik ilisimasaqannginneq akulikitsumik oqaatigineqaaqattaarpoq. Nakkutilliinermik Ingerlatsiviup aamma uparuarppaa, inunnut innarluutilinnut paaqqinnittarfinni najugallit iluaqutigisinnaagaat, sulisut immikkut perorsaanermit periutsinik piginnaanngorsarneqarpata.

Sulisut taakkunani sammisani piginnaasaat ilisimasaallu assigiinngiaartorujussuupput. Tassani aamma sumiiffinni amerlasuuni sulisut amerlanersaat ilinniarsimannginnerannut attuumassuteqarnera isiginiarneqassaaq. Aqutsisut sulisullu piginnaanngorsarnissartik kissaatigaat, kisiannili sumiiffinni aalajangersimasuni pikkorissaanerit pingaaruteqartut pissarsiarinissaat ajornakusoorpoq. Pikkorissaanissamut atatillugu angalanissamut najugaqarnissamullu aningaasartuutit annertunerat akornutaavoq.

Sulisut taarseraannerujussuat sulisunik nutaanik ilinniartitsinissamut suliffimmilu avatangiisinut piumasagaateqarpoq.

Inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni sulisut taarseraannerujussuat nalinginnaasuvoq. Tamanna sulisunik nutaanik ilinniartitsinissamut piumasagaateqarpoq. Nakkutilliinermik Ingerlatsivimmit maluginiarneqarpoq, paaqqinnittarfiit sulisunik nutaanik ilinniartitsinissaminnut erseqqissunik najoqqutassiornissaat, perorsaanerup pitsaassutaata qulakkeerneqarnissaanut pingaaruteqartoq. Sulisut taarseraannerat ilaatigut

paaqqinnittarfinni amerlasuuni sulinermi tarnikkut avatangiisit sakkortunerinut atatillugu isigineqassaaq. Sumiiffinni amerlanerni aqutsisut tamanna ukkataraat, ilaatigullu sulisut imaajaaffigineqarnissaannik (supervision) neqeroorfigisarlugit. Nakkutilliinermik Ingerlatsiviulli uparuarppaa, sumiiffinni arlalinni SAN suliarineqarsimangitsoq kiisalu MUS-imik aamma LUS-imillu oqaloqatiginninnerit ingerlanneqarsimangitsut. Sakkussat tamakku sulinermi avatangiisit pitsanngorsarnissaannut iluaqutaasinnaapput.

7. 2020-mi ilinniartitsinerit aamma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut suliassa qarfimmi ineriartortitseqqinneq

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni suliassa qarfiup qitiusumik aqqissuussaana

Isumaginninnermut Aqutsisoqarfiup ukiuni arlalinni ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit assigiinnik sullitalit qitiusumik aqqissuussaanaissaannut periarfissaat ukkatarinikuuat. Isumaginninnermut Aqutsisoqarfiup Sisimiuni misiligutitut suliniut 2020-mi ingerlassimavaa, tassani paaqqinnittarfiit illoqarfimmiittut akornanni suleqatigiinneq qaninnerusooq pitsaasumik misilittagaqarfiulluni. Suliniut nalilersooqqinneqarpoq, siunissami tunaartarisassaaq, ilaatigut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit sullissivinnut aqqissuuteqqinnerinut aningaasartuutit suunerisa paasinissaat siunertaralugu.

Inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu neqeroorummumut periusissaaq

Inuit innarluutillit tapersorsorneqarnissaannut Inatsisartut inatsisaat nr. 13 12. juni 2019-imeersumi § 21 naaportorlugu ukiut 4-kkaarlugit ataasiarlutik ulloq unnuarlu neqeroorutitut suliassa qarfiup ineriartortinneqarnissaannut nuna tamakkerlugu periusissamik Naalakkersuisut suliaqartassapput, siullermik 2021-imi suliarineqassalluni. Inunnut annertuumik ataavartumillu innarluutilinnut suliassa qarfimmi pissusiviusut ineriartortinnerannik malinnaasumik, ulloq unnuarlu neqeroorutit ingerlaavartumik ineriartortinneqarnissaasa qulakkeerneqarnissaat siunertaavoq. Sulineq aallartinneqareerpoq.

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut suliassa qarfimmi nalinginnaasumik periusissaaq 2030-p tungaanoortoq

Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmi suleqatigiissitamik, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut suliassa qarfimmi periusissamik 2030-p tungaanoortumik suliaqartussamik pilersitsisoqarnikuuvoq. Meeqqanut inuusuttunullu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit periusissami qitiutinneqarput. Periusissamik suliaqarneq ilaatigut qitiusumik unammilligassat aamma ineriartortitsineri sammisat aallaavigineqarput, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut suliassa qarfimmi 2019-imeersumi misissuineri annertuuni marlunni erseqqissaassutigineqarput:

- Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut suliassa qarfimmik misissuineq VIVE-mit (Naalagaaffimmi Ilimatusarnermut Misissueqqissaarnermullu Sullissivik) suliarineqartoq.
- Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit: Misissueqqissaarluni nalunaarussiaq 2019. Najugaqartui, sullitai, najugaqartuuteqartarnerat, immikkut sammisaqartitsiffiusumik nutarteriffigineqarnissamillu pisariaqartitsinerat (Pitsaaliuinnermut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfik).

Misissuqqissaarutini taakkunani inerniliinerit Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit pillugit ukiumoortumik nalunaarusiami 2019-imeersumi erseqqinnerusumik nassuiaatigineqarpoq.

Mississuinerit taakku saniatigut periusissiami Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik, kommunit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni ulluinnarni ingerlatsineri aqutsinermilu nalinginnaasumik

unammilligassat aallaaviginissat siunertaavoq, tassunga ilanngullugit unammilligassat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit ataasiakkaat ukiumoortumik nalunaarusiaanni aamma nakkutilliinermi nalunaarusiani kommunit, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfiup akornanni suleqatigiinnerannut tunngasut atuarneqarsinnaapput.

Periusissiami anguniagaapput, makku aaqqiiffiginissaannut suliaqarnissaq:

1. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut suliaqarfiup iluani suliaqartunik pingaarutillit akornanni suliasamik naammassinnittarnerup ataqatigiissarinerullu pitsanngorsaaffiginissat.
2. Neqeroorutit pisariaqartitsinerillu akornanni naapertuutsitsinissaq qulakkeerniarlugu, tassunga ilanngullugu sullitanut aalajangersimasunut inissanik pisariaqartitsinerup ineriartorneranik nakkutilliinissaq.
3. "Ikaarsarnerit oqimaatsut"-ni unammilligassat iluarseriarnissat ukkatarineqarput; assersuutigalugu oqilisaanermi kiisalu sungiussartuaartitsinermik aamma sullinneqarsimasut namminersulernissaannut ikorfartuinissamik neqeroorutit iluini pitsaassutsit piginnaasallu qaffannissaannut periarfissat.
4. Sulisussarsiornermi periarfissat, innuttaasut katitigaanerannut tunngasut aamma nalinginnaasumik inissiisarnermi suleriaatsimi qanittumiinnermik tunngavigineqartoq aallaavigalugu neqeroorutaasartut amerlinissat.
5. Suliaqarfik eqaannerusumik aaqquussiffigalugu, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit qitiusumik aaqquussiffigineqarnissaannut periarfissat misissornissat ilanngullugu, taamaaliornermi sunniivigeqatigiinnissamik aamma annertuunik ingerlataqarnermi iluaqutissanik pilersitsinissaq siunertarineqarlutik.
6. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit ilaqutariillu paarsisartut akornanni suleqatigiinneq nukittorsarneqassaaq.
7. Misissuilluni qulaajaallunilu suliniutit nukittorsarnissat, tassunga ilanngullugu peqqinnissaqarfimmik suleqateqarneq.
8. Nukinginnartumik inissiinerit amerlaqisut suliaralugit; immikkut nukinginnartumik akigititaq aqutigalugu.
9. Ilinniarnertit, ilinniaqqinnerit/ingerlaqqiffiusumillu ilinniarnertit aamma perorsaasunik sulisoqalernikkut, immikkut piginnaanngorsarnerit ilanngullugit.
10. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni ataasiakkaani, pitsaassutsip akillu, sulisut amerlassusiisa akigitallu akornanni ataqatigiissarinissaq.
11. Sulianik sullissinerup innersuussisarnerullu immikkut piginnaanngorsarfigineqarnissaa.
12. Atuartussaataanerup malinnissaa, najugallillu atualernissaminnut piareersimanissat siuarsarlugu.

Periusissiaq Naalackersuisut ilaqutariinnut politikkiannut attuumatillugu isigineqassaaq, tassani meeqqap nammineq isiginnittaasaa pitsaaliuinermilu sulinera annertunerusumik ukkatarineqarpoq. Ilaqutariinnut politikkiimi tunngavigineqartut kinguneraat, inissiinermit pitsaaliuinermit isumalluutit piffissap ingerlanerani tullerriaarinikkut allanngortinneqassammata. Ineriartorneq sumiiffiit ilaanni aallartingajalerpoq, kisiannili kommunimiit kommunimut aamma illoqarfimmiit illoqarfimmut assigiinngitsunik piumasqaateqarpoq. Tamanna pissutigalugu kommunit suliniutiminnik allannguinissaannut aamma meeqqanut ilaqutariinnullu sanngiinnerusunut neqeroorutaasartut annertusineqarnissaannut piffissaqartinnissat pisariaqarpoq.

Ilaqtariit pillugit politikkip saniatigut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni suliaasaqarfimmi periusissiasaq Naalakkersuisut angajoqqaat meeqqanik sumiginnaasernerannut iliuusissatut pilersaarutaannut aamma Inuuneritta III-mut atatillugu isigineqassaaq, taakku meeqqanut inuusuttunullu suliniutit peqqinnissamik siuarsaaqataasinnaasut ukkatarimmagit. Meeqqat 0-18 aamma Killiliisa nuna tamakkerlugu aamma periusissiaapput, periusissiamut sulinermut ilanngunnissaat eqqarsaatigineqassallutik.

Sungiusarfik Ikinngutip nutarsarneqarnissaa

Isumaginninnermut Aqutsisoqarfiup Ineqarnermut Attaveqatigiinnermullu Naalakkersuisoqarfik peqatigalugu inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfik; Sungiusarfik Ikinngut Ilulissaniittoq annertunerusumik allisarlugulu nutarterlugulu aallartissimavaat. Paaqqinnittarfik najugalinnut 20-nut immikkoortunut 4-6-inut agguarneqartunut inissaqassaaq. Paaqqinnittarfik ukiaq 2021-mi atulernerneqarnissaa naatsorsuutigineqarpoq.

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni sulisunik piginnaanngorsaaneq

Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmi Ulloq unnuarlu Innersuussisarnermullu immikkoortortaqarfik ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni sulisunut pikkorissarnissamik sisamanik modulilinnik neqerooruteqartarpoq. Pikkorissarnermut inuit 2020-mi 16-it peqataasimapput, isumaginninnermi perorsaanerme meeqqanik kingunerlutsitsisimasunik sullissineq tassani ukkatarineqarsimalluni. Peqataasut pikkorissarnermik naammagisimaarinnilluarlutik oqaatigaat.

Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmi Ulloq unnuarlu Innersuussisarnermullu immikkoortortaqarfiata Perorsaanerme Ilinniarfik suleqatigalugu (SPS) ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni sulisut ilinniarsimanngitsut piginnaanngorsaqqinnissaannut pikkorissaanissaq suleqatigiissutigaat. Pikkorissaanissaq suliarineqarpoq.

Pisortat isumasioqatigiinneri

Pitsaaliuinnermut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfik ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni sulisunut ataavartumik pisortanik isumasioqatigiisitsisarpoq, tassani ilisimasanik misilittakkanillu avitseqatigiittoqartarluni. 2020-mi isumasioqatigiinnissat Covid-19 pissutigalugu unitsinneqarsimapput, tamannalu pissutigalugu nalunaarusiortoqarnikuunani.

Meeqqanik inuusuttunillu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut inissiisarnerup qanoq isumaqarnera pillugu Ph.d-mik suliniut

Ph.d.-mut ilinniartoq Bonnie Jensen ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut meeqqat inuusuttullu inissinneqartarnerisa qanoq isumaqarnerannik ilisimatusarpoq. Suliniut Ilisimatusarfimmut atassusigaavoq aamma Pitsaaliuinnermut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfimmit aningaasaligaalluni. Ulloq 7.5.2021-mi suliniutip illersorneqarnissaa pilersaarutigineqarsimavoq.

Ph.d.-mut suliniummi meeqqat nuna tamakkerlugu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut sukumiisumik apersonerisigut meeqqat namminneq nipaata saqqummiunneqarnissaa siunertaavoq. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut inissinneqarnerme meeqqat namminneq misigisimasaat pillugit toqqaannartumik aperinerisigut meeqqanut pissutsit pingaaruteqartut paasineqassapput taamaalillunilu meeqqanut inissinneqarsimasunut tapersersuinerup pitsaanerusumik naleqqussarnissaanut periarfissaqalissalluni. Allaaserisaq illersugassaq meeqqanik 38-nik paaqqinnittarfinni 17-ineersunik apersuineq tunngavigalugu suliaavoq,

taamaammallu misilittakkat siammasissunik tigusiffigineqarlutik, kisiannili suliassaqarfik tamakkerlugu nalinginnaasutut oqaatigineqarsinnaanani.

Allaaserisap illersugassap pingaarnertut uku pingasut tikkuarpai:

- Meeqqat amerlasuut sooq angerlarsimaffiup avataanut inissinneqarsimanerlutik, aamma qanoq sivistigisumik inissinneqarfimminni najugaqassanerlutik nalusarpaat.
- Meeqqat amerlasuut sulisut annertunerusumik pimoorussisut kissaatigisarpaat.
- Meeqqat ilaqtaminnik annertuumik maqaasillutik oqartarput, amerlasuummi ilaqtatik ukiumut ataasiarlutik-marloriarlutik taamaallaat takusarpaat. Taama maqaasinertik meeqqat eqqartussallugu ajornakusoortittarpaat, angajoqqaat imminerminnut sumiginnaasimasut, qanoq ilillutik maqaasineqarsinnaanerit inunnut allanut paasiuminaassinnaammat.

Meeqqat sunniteqaaqataanissaminnut pisinnaatitaaffii

Allaaserisap illersugassap ersersippaa, ilaatigut meeqqat namminneq inuunerminnut sunniteqarsinnaanerminnut aamma inissinneqarnerminnut atatillugu pisinnaatitaaffii naammattumik naammassineqartanngitsut. Inissiinermut atatillugu sulinermit meeqqat apersorneqartut 68 %-iisa misigisarpaat, akuutinneqaratik naammattumillu ilisimasarnagu qanoq pisoqassanersoq, sooq angerlarsimaffiup avataanut inissinneqarnerlutik inissinneqarfimminnilu qanoq sivistigisumik najugaqarsinnaanerlutik ilanngullugit. Meeqqat apersorneqartut oqaatigaat tamatuma kingunerisaraa annilaanganeq eqqissiviilliornerlu. Meeqqat aamma oqaatigaat, sullinneqartut namminersulernissamat ikorfartorneqarnissamik periarfissanik inersimasunngoriartuaarnermilu ikaarsaariarfimmik, ilinniagaqarnissamat periarfissat ilanngullugit ilisimasaqarnissartik amigaatigalugu. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut suliassaqarfimmi periusissiasap tamanna ukkatarissavaa. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni sulisut amerlasuutigut isumaqartarput, meeqqat inissinneqarnerinut pilersaarut pillugu ilisimatinneqarsimasut, naak immaqa uffa taamaattoqanngitsoq. Meeqqat toqqissisimanerisa qulakkeernissaannut paaqqinnittarfimmilu angerlarsimasutut misiginnaannut annertunerusumik qanoq iliuuseqartoqarsinnaavoq, taamatut naapertuuttoqannginneranik eqqumaffiginnikkut.

Inissiinerit pitsaassusaat meeqqat kingusinnerusukkut inersimasutut inuunerannut annertuumik sunniteqartussaavoq

Inissiinermit pitsaassutsip sapinngisamik qaffasinnissaata qulakkeerneqarnissaa pingaaruteqarpoq, tamannami meeqqat kingusinnerusukkut inersimasutut inuunerannut annertuumik sunniteqartussaammat. Tamatuma saniatigut siusinnerusukkut inissinneqarsimasunik oqaloqatiginninnerup ersersippaa, ph.d.-mut suliniummi ilaatinneqartup, ilaqtannut attaveqarnermik annaasaqartarneq, inuunermit kingusinnerusukkut inuttut annertoorujussuarnik ajornartorsiortitsilersinnaasoq, imminornissamik eqqarsaatit ilangullugit. Ilisimatusarnerup aamma ersersippaa, meeqqat angajoqqaavi namminneq inissinneqarsimasut, meeqqanut allanut sanilliullugu inissinneqarnissaat quleriaammik annertunerusumik ilimanarnerusartoq.

Ilaqtannik maqaasineq

Meeqqat apersorneqartut affaasa missaasa paaqqinnittarfimmut najukkaminnut inissinneqarsimanertik naammagisimaarpaat, affaasali aappaaniittut allami najugaqarnissartik kissaatiginerugaluarpaat. Meeqqat paaqqinnittarfimmi najugaqarnerminnut naammaginninnginnerannut pingaarnertut pequtaavoq, ilaqtaminnik maqaasinerat, taakkumi amerlanersaasa ukiumut ataasiarlutik imaluunniit marloriarlutik taamaallaat

takusarpaat. Taamatut maqaasineq meeqqanut kanngunartutut misiginarsinnaavoq, anaanamik aamma/imaluunniit ataatik atornerluisimasumik aamma/imaluunniit sumiginnaasimasumik maqaasineq allanut amerlasuutigut paasiuminaassinnaammat. Tamanna pissutigalugu meeqqat maqaasinertik pillugu sulisunik oqaloqateqarnissaq ajornakusoortissinnaavaat, tamatumalu nassatarisaanik meeqqat kingunerlutsitsinernik suliarineqarsimangitsunik nassataqarsinnaallutik, ataatsimullu isigalugu ilaqtaminnut maqaasinertik pillugu oqaloqateqarneq ajornerannik.